

De generieke nomenclatuur van onze Kleine Wapendragers

door

B. J. LEMPKE

In Ent. Ber. 13 : 26 (Febr. 1950) bespreekt Prof. ROEPKE de synonymie van een der Indische soorten van deze Notodontiden-groep en wijst hierbij tegelijkertijd op de onzekerheid wat betreft haar generieke nomenclatuur. Daar ook onze Nederlandse soorten hiervan het slachtoffer zijn, lijkt het mij in het belang van een stabiele nomenclatuur wel gewenst te trachten althans voor onze Nederlandse fauna de kwestie definitief op te lossen. Eigenlijk is dit al grotendeels gedaan door KIRBY (1892, Syn. Cat. Lep. Het. : 608, 611) en TAMS (1939, Entom. 72 : 6), maar zij gaven geen morphologische bewijzen voor de juistheid van de door hen voorgestane splitsing.

1. Genus *Clostera* Samouelle, 1819, Entom. Useful Comp. : 247. Bevatte 2 soorten : *curtula* L. en *reclusa* Schiff. (= *pigra* Hufn.)

Genotype : *Clostera curtula* L. (CURTIS, 1838, Brit. Ent. 15 : 715).

Synoniemen :

a. *Ichthyura* Hübner, [1819], Verz. bek. Schmett. : 162. Bevatte 4 soorten : *anastomosis* L., *curtula* L., *anachoreta* Fabr. en *reclusa* Schiff. (= *pigra* Hufn.).

Genotype : *Ichthyura anastomosis* L. (HAMPSON, 1893, Fauna Brit. Ind., Moths 1 : 172).

b. *Melalopha* Hübner, [1806, Tentamen : 1, ongeldig volgens op. 97] 1822, Syst. Alph. Verz. : 14, 16, 19, 20. Geciteerde soorten : *anachoreta* F., *curtula* L., *reclusa* Schiff. (= *pigra* Hufn.), *timon* Hb.

Genotype : *Melalopha curtula* L. (KIRBY, 1892, Syn. Cat. Lep. Het. 1 : 609).

[De genusnaam *Clostera* is reeds jaren lang in Engeland ingeburgerd voor de 3 daar voorkomende kleine wapendragers. Het verdient daarom ongetwijfeld aanbeveling de Internat. Commissie voor te stellen, dat *Clostera* beschouwd zal worden als te zijn gepubliceerd in 1816 vóór *Ichthyura*.]

Reeds PIERCE (1941, in PIERCE & BEIRNE, Genitalia Butterfl. and Larger Moths : 35) wijst er op, dat *Clostera* onder de West-europese Notodontiden een geheel aparte plaats inneemt wat het genitaalapparaat der ♂♂ betreft en met geen enkel bij ons inheems genus verwantschap 435 vertoont. Dit wordt bevestigd door BEIRNE (1944, Ent. Rec. 56 : 89).

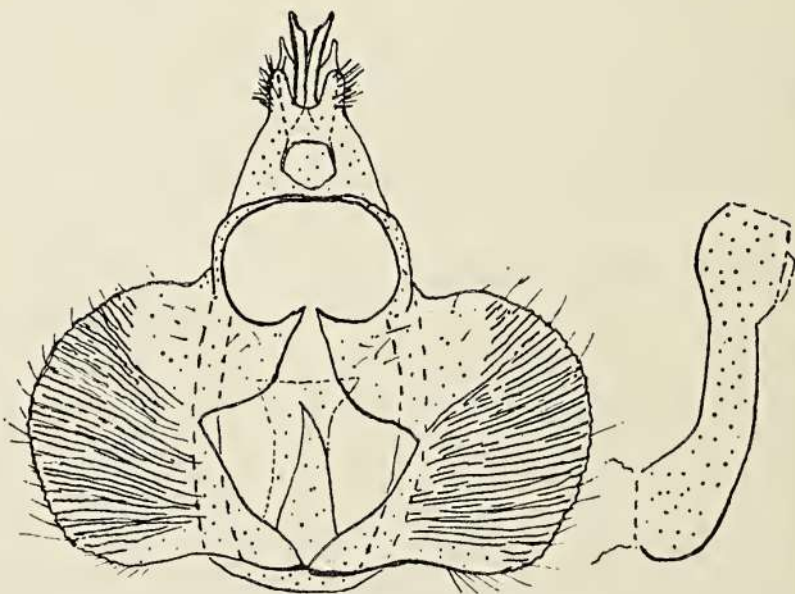

Fig. 1. *Clostera curtula* L., ♂. 15 ×.

De uncus is gespleten. Aan de buikzijde ervan bevinden zich twee spitsen. Daaronder liggen weer de beide behaarde socii. Het tegumen

steekt naar binnen uit als een plaat, die in de bovenpunt uitloopt in een tand. De valven zijn vliezig en sterk geplooid. Zie het hierbij afgebeelde genitaal-apparaat van *Cl. curtula*, het genotype. De ♂ genitaliën van *Cl. anachoreta* F. en *Cl. pigra* Hufn. verschillen slechts in kleinigheden van die van *curtula*. Verwezen moge worden naar de figuren in PIERCE & BEIRNE, 1941, l.c., pl. XI.

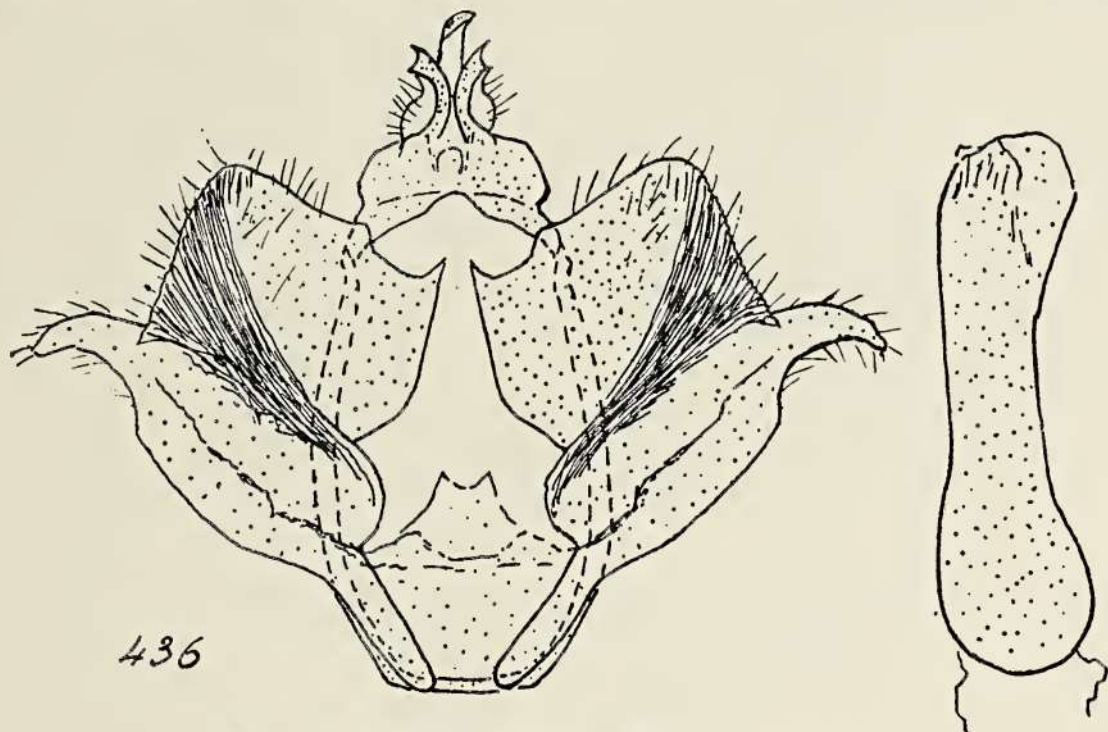

Fig. 2. *Clostera anastomosis* L., ♂. 15 ×.

De vierde voor onze fauna vermelde soort, *anastomosis* L., bezit vele der zo juist opgesomde kenmerken: de opvallende formaties bij de uncus, het plaatvormig verbrede en in een tand uitlopende tegumen en de gerimpelde valven. Er zijn echter ook verschillen, waarbij wel het meest opvallend de afwijkende valvenvorm is. Het gerimpelde gedeelte der valven is klein. Het onderste deel (de sacculus) is normaal gechitinniseerd en steekt ver buiten de valve uit. Daar het mij niet mogelijk is de talrijke Aziatische, Afrikaanse en Amerikaanse soorten van het oude geslacht *Pygaera* bij het onderzoek te betrekken, kan ik niet beoordelen, of het genoemde verschil groot genoeg is om *anastomosis* generiek van onze andere drie soorten te scheiden (in welk geval dan *Ichthyura* Hb. als genusnaam gebruikt zou moeten worden), zodat ik ook deze soort als een, zij het dan afwijkende, *Clostera* beschouw.

2. Genus *Pygaera* Ochseneimer, 1810, Schmett. Eur. 3: 224. Bevatte 6 soorten: *timon* Hb., *anastomosis* L., *reclusa* Schiff. (= *pigra* Hufn.), *anachoreta* F., *curtula* L. en *bucephala* L.

Genotype: *Pygaera timon* Hb. (KIRBY, 1892, Syn. Cat. Lep. Het. 1: 611).

Een enkele blik op het hierbij afgebeelde genitaal-apparaat van het ♂ van het genotype is wel voldoende om in te zien, dat *Clostera* geen synoniem is van *Pygaera*. Er is zelfs geen nauwe verwantschap tussen beide genera, evenmin trouwens als tussen *Pygaera* en enig ander inlands Notodontiden-genus.

De uncus heeft de vorm van een grote brede kap, aan het uiteinde iets gespleten en daar langs de rand getand. De beide socii ontbreken

geheel, wat bij de Notodontiden stellig tot de uitzonderingen behoort. De valven zijn normaal gechitiniseerd, zonder de rimpels van *Clostera*, en sterk met borstelharen bezet. Saccus aan beide zijden uitstekend. Merkwaardig is ook de slanke gebogen aedoeagus met de bolvormige verwijding aan het proximale uiteinde. Niets dus wat ook maar enigszins aan *Clostera* herinnert!

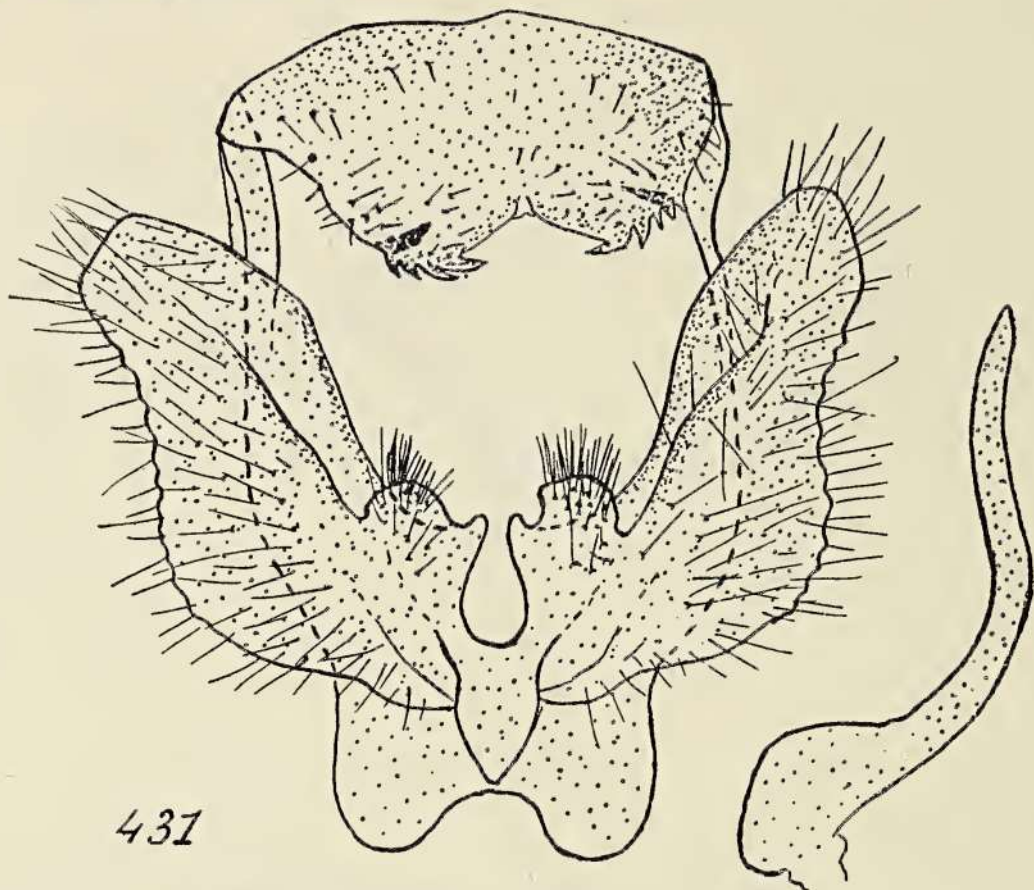

Fig. 3. *Pygaera timon* Hb., ♂. 15×.

Een revisie van de gehele „*Pygaera*-groep” zou ongetwijfeld een zeer dankbare opgave zijn, doch de tijd en vooral het materiaal hiervoor ontbreekt mij.

Voor onze Nederlandse fauna is de kwestie nu wel in grote trekken opgelost: de genusnaam *Pygaera* is voor onze soorten onbruikbaar. Doch voor Prof. ROEPKE is de zaak er niet makkelijker op geworden. Immers, zijn Indonesische soorten kunnen zo van de Europese verschillen, dat ze noch tot *Clostera*, noch tot *Pygaera* behoren. Maar alvorens dan nieuwe genera gecreëerd worden, zal eerst nagegaan moeten worden hoe het staat met de genotypen van *Micromelalopha* Nagano (1916), *Gonoclostera* Butler (1877) en *Gaugamela* Walker (1862), die in de Lep. Cat. alle als synoniemen van *Pygaera* (s.l.!) gegeven worden. Waar onder de 5 Europese soorten van de groep reeds zulke fundamentele verschillen blijken te bestaan, zullen ook die uit de andere werelden nog wel enkele verrassingen opleveren.

Summary

Writer studies the generic nomenclature of the 5 European species formerly included in the genus *Pygaera*.

Clostera Samouelle, 1819. Genotype: *C. curtula* L. (CURTIS, 1838).

Ichthyura Hübner, [1819], Verz. bek. Schmett.: 162. Genotype: *I. anastomosis* L. (HAMPSON, 1893).

Melalopha Hübner [1806, not valid, according to op. 97], 1822. Genotype: *M. curtula* (Kirby, 1892).

[As *Clostera* has been in general use in England for many years, the name should be considered being published in 1819 before *Ichthyura*.]

For genitalic characters of the genus see PIERCE (1941, Genit. Butt. etc. : 35) and BEIRNE (1944, Ent. Rec. 56 : 89). Cf. also my fig. 1 of *Cl. curtula* L., to which *anachoreta* F. and *pigra* Hufn. are closely related.

Anastomosis L. also shows the pair of spines below the uncus (fused with the *socii*!) and the inwards produced tegumen, but the wrinkled part of the valvae is much smaller and the sacculus is normally chitinized and extends beyond the upper part of the valvae. Further study of the group must decide if this difference is large enough to consider *Ichthyura* with type *anastomosis* different from *Clostera*. Cf. figure 2.

Pygaera Ochseneheimer, 1810. Genotype: *P. timon* Hb. (KIRBY, 1892).

Not related to *Clostera* at all, nor to any of our other Notodontidae! Uncus broad, hooded, slightly bifurcate at the top and dentated here. No *socii*, no trace of the pair of spines. Valvae normal, with strong bristles. Saccus doubly produced. Aedoeagus slender, bent, bulb-shaped at the proximal end. Cf. figure 3.

Note. Just before receiving the proof I saw that there is a much older typification of *Pygaera* than that of KIRBY, viz. by CURTIS (1835, Brit. Ent. 12, no. 530), who indicated *Phalaena bucephala* L. as the type of the genus. In order to avoid much useless confusion this typification should be discarded and KIRBY's accepted as definite. The International Commission on Zoological Nomenclature will be asked to publish an opinion in this sense.

Amsterdam-Z. 2, Oude IJselstraat 12III, Januari 1951.

Nymphalis io L., tweede generatie. Tijdens mijn vakantie in Z.-Limburg, begin September 1950, zag ik in de buurt van Valkenburg een groot aantal *N. io*-rupsen. Ik nam er 54 mee, die zich omstreeks half September verpopten. De aantasting door roofvliegen was bij deze dieren, jammer genoeg, zeer groot. Ongeveer 70% bleek geparasiteerd te zijn, zodat er slechts een klein aantal overbleef. In de eerste week van October kwamen de vlinders uit.

Er is niet veel verschil te vinden tussen de exx. der beide generaties in mijn collectie. Wel lijkt mij de grauwe zoom op de bovenkant der achtervleugels bij die van de 2e gen. donkerder. Een der exx. is pathologisch. Een klein gedeelte op de rechter bovenzvleugel is verbleekt.

H. J. L. T. STAMMESHUIS, Grensstraat 15, Amsterdam-O.

Late *Nymphalis io* L. De heer H. WESTRA berichtte mij, dat hij begin October 1950 een nest rupsen op brandnetel in de omgeving van Bussum vond. De dieren verpopten 10 Oct. en begin Nov. kwamen de vlinders uit.

De heer H. VAN OORSCHOT ving 11 November enkele verse *io*'s in het Amsterdamse Bos. Ze waren wat kleiner dan gewoonlijk, maar overigens normaal. — Lpk.

